

IZLOŽBA I KATALOG/MONOGRAFIJA 'POZDRAV IZ RIJEKE / UN SALUTO DA FIUME'

MARIJA LAZANJA DUŠEVIĆ □ Muzej grada Rijeke, Rijeka

sl.1. Naslovnica kataloga izložbe „Pozdrav iz Rijeke / Un saluto da Fiume”

Izložba i radionice

U Muzeju grada Rijeke od 18. listopada do 14. prosinca 2018. bila je postavljena izložba riječkih razglednica iz fundusa Muzeja grada Rijeke naslovljena *Pozdrav iz Rijeke / Un saluto da Fiume*. Na izložbi je prvi put prezentirana Zbirka razglednica Muzeja grada Rijeke, u sklopu koje je javnosti predstavljeno 110 predmeta, većinom iz vremena tzv. zlatnog doba tiska razglednica, odnosno iz razdoblja od 1897. do 1918., najčešće tiskanih tehnikom svjetlotiska. Postav izložbe dobro je riješen s obzirom na to da je riječ o sitnim muzejskim predmetima koji su bili raspoređeni u velikom prostoru površine oko 250 m².

Treba istaknuti da razglednice pripadaju onoj vrsti muzejskih predmeta koji su zbog svojih dimenzija zahtjevan zadatak za dizajnera postava jer ih treba promišljeno ukomponirati u opisne legende koje svojom veličinom često premašuju same razglednice, te usto učiniti postav dinamičnim i zanimljivim, što je ovom izložbom uspješno ostvareno. Autorica monografije, izložbe i niza

radionica je Marija Lazanja Dušević, viša dokumentaristica i kustosica Muzeja grada Rijeke, a monografiju, plakate i pozivnice dizajnirala je Vesna Rožman. Muzeološki izazov postavljanja izložbe bio je velik jer je pri realizaciji postava trebalo voditi brigu o zaštiti muzejskog predmeta i prezentaciji mnoštva činjenica, a sve je to valjalo ukomponirati tako da se postigne atraktivan vizualni dojam. Time je, na zadovoljstvo posjetitelja, uspješno ostvaren balans između spomenuta tri aspekta. Osim samim predmetima i dizajnerskim rješenjima, atraktivnost izložbe, bila je postignuta i mnoštvom audio-vizualnog materijala (zvučnim zapisima, efektima i kulisama, projekcijama), kao i izdavačkom djelatnošću koja je bila sastavni dio izložbe (katalog/monografija, plakat, *city light*, pozivnica). Posjetitelji su mogli „oživjeti razglednicu” na način da je za dio digitaliziranih razglednica rekonstruiran zvuk s motivima prikazanim na njima, te su posjetitelji mogli gledati „ozvučeni prizor” odabranog motiva razglednice.

U sklopu izložbe održan je niz edukativno-likovnih radionica za djecu pod nazivom *Pošalji mi kartulinu*. Radionice su bile namijenjene djeci od 5 do 15 godina, a organizirane su s namjerom da se razvija i potiče kreativnost i likovno stvaralaštvo, s naglaskom na upoznavanju postupka slanja tradicionalne razglednice, koju su polaznici imali priliku sami osmisлити.

Cilj radionica bio je raznim edukativno-likovnim aktivnostima popratiti samu temu izložbe, upoznati djecu s poviješću poštanskih usluga i pošte te s poviješću Rijeke, kao i osvijestiti pojam tradicionalne razglednice, postupka njezine izrade i slanja. Za potrebe radionica nabavljen je i u muzejski prostor postavljen pravi poštanski sandučić Hrvatske pošte u koji su djeca ubacivala vlastite razglednice osmišljene i izrađene na radionicama. Putem tako osmišljenih radionica djeca su na kreativan način uspješno upoznala ne samo način izrade, tj. osmišljavanja razglednica već su naučila i postupak slanja razglednica (ispisivanje adrese, lijepljenje marke).

Usto, zahvaljujući mogućnosti slanja virtualne e-razglednice, polaznici radionice imali su priliku usporediti tradicionalni postupak slanja razglednica sa suvremenim.

Izložba je u lipnju i srpnju 2019. gostovala u Creskome muzeju, a za 2020. najavljeno je njezino gostovanje u Rimu.

Zbirka, istraživanje i prezentacija

Zbirka razglednica utemeljena je 2014. i jedna je od novijih zbirki u Muzeju te sadržava 1660 razglednica. Izložba i uz nju objavljena monografija rezultat su višegodišnjega marljivog i predanog rada na stručnom sređivanju zbirke, otkupu i obradi građe, istraživanju različitih arhivskih materijala kojima su uspješno otkrivane dodatne činjenice vezane za tisak razglednica, tiskare i fotografe na riječkome i hrvatskome području, što je rezultiralo pripremom građe za izložbu te osmišljavanjem zvukova i projekcija koje su izložbu učinile vizualno atraktivnom.

Sto deset razglednica prezentiranih na izložbi bilo je podijeljeno na deset tema: Fiumara, Korzo, Riva i gatovi, Jadranski trg, panorame, Sušak i Trsat, gradske vedute, znamenite građevine, gradski park i hoteli. Teme su obuhvaćale najčešće motive razglednica u zbirci, kao i razglednice koje su tiskali riječki nakladnici Giovanni Jerouscheg, Giovanni Petricich, Leopold Rosenthal, Federico Cretich, Francesco Slovcovich, Edoardo Schambik, Celestina Mayer i Đuro Šikić. Za svaku od navedenih tiskara istražena je arhivska građa, čime je otkriven niz novih, dotad nepoznatih činjenica vezanih za povijest razglednica, njihov tisak, ali i za fotografe koji su djelovali na riječkom području. Osim toga, posebnost izložbe i kataloga/monografije jest to što su istodobno prezentirane tiskare u Rijeci i riječki fotografi prema čijim su predlošcima tiskane razglednice, kao i vrste tiska te opća povijest razvoja razglednice u svjetskome i lokalnom kontekstu.

Razglednice tzv. zlatnog doba najčešće su tiskane dvojezično, katkad i trojezično, što je istraženo i objavljeno u tekstu monografije, u kojoj je navedeno da je razlog višezjezičnog tiskanja bilo jednostavnije i produktivnije poslovanje uvjetovano multikulturalnošću stanovnika Rijeke te raznolikošću nacija koje su tranzitirale kroz grad.

sl.2. Postav izložbe „Pozdrav iz Rijeke / Un saluto da Fiume”

sl.3. Postav izložbe „Pozdrav iz Rijeke / Un saluto da Fiume”

Premda se izložbom prije svega nastojala predstaviti građa zbirke, autorica je pokušala dočarati i riječki ambijent s kraja 19. i početkom 20. st. On se iščitava iz prizora s razglednica, tekstova i projekcija prezentiranih na izložbi, kao i iz zvukova grada tog doba posebno priređenih za izložbu (rekonstrukcije zvuka starog tramvaja, riječke luke, parobroda, Korza, zvona itd.). Uz katalog, tiskani su plakat, *city light* i pozivnica, koji su se pokazali korisnima u promociji projekta. Osmišljena je i aplikacija za slanje e-razglednica, koje su se mogle poslati iz prostora Muzeja, a čija su tematika bile digitalizirane muzejske razglednice prezentirane na izložbi.

Na izložbi je bila posebno istaknuta najstarija razglednica Zbirke s motivom Rijeke, koja datira iz 1892. i izrađena je tehnikom kromolitografije. Pri istraživanju građe za ovaj projekt u dnevnom tisku *La Bilanciji* iz rujna i listopada 1889. pronađen je niz članaka u kojima se spominju razglednice kao novotarija, objašnjava se način kako ih poslati, a navedena su i imena riječkih trgovina u kojima su se mogle kupiti, kao i riječki motivi na razglednicama. To je putokaz za buduće istraživače i kolekcionare u potrazi za navedenom serijom razglednica iz 1889. Osim lokalnih tiskara, razglednica i fotografa, prezentirana je i povijest razglednice u svjetskom kon-

sl.4. Projekcije, videoklipovi s citatima i zvučnim zapisima na digitaliziranim razglednicama

sl.5. S radionice Pošalji mi kartulinu!

sl.6. S radionice Pošalji mi kartulinu!

tekstu, odnosno dan je pregled opće, svjetske povijesti tiska i distribucije razglednica te ostalih poštanskih proizvoda. Tako su na lentama bili prikazani razvoj i popularizacija razglednica kao rezultat tehnološkog napretka – ponajprije željeznice i fotografije, te usavršavanja tehnika tiska.

Jedna od posebnosti izložbe bili su osvrti na istražene i prezentirane autore fotografija s kraja 19. i početka 20. st. prema čijim su se fotografijama tiskale riječke razglednice. Zahvaljujući sačuvanim negativima na staklu fotografa Francesca Pencoa, koji su danas dio privatne zbirke tršćanskog kolekcionara Claudija Ernèa, uspješno su određeni autori fotografija prikazanih na dijelu riječkih razglednica. Od ostalih fotografa prema čijim su se predlošcima tiskale razglednice posebno je izdvojen Károly Divald. Izložba, katalog i radionice privukli su iznimno veliko zanimanje javnosti. Tim jedinstvenim projektom javnosti je ponajprije predočena zaštićena, digitalizirana građa, a prezentirani su i novi, dotad nepoznati podatci i činjenice. Naime, osim prepoznavanja, uočavanja i isticanja važnosti i značenja teme predstavljene tom muzejskom građom, tijekom ostvarivanja programa istražene su povijesne, etnografske, tehnološke i muzeološke zanimljivosti koje su dotad bile nepoznate. Realiziranjem tog projekta omogućena je promocija riječkog muzeja, baštine i zbirke, ali je provedena i uspješna edukacija ne samo o povijesti lokalnog kraja već i o svjetskim tehnološkim, razvojnim i drugim područjima.

Izdanja (katalog/monografija, plakat, city light, pozivnica)

Katalog/monografija dvojezično je izdanje (hrvatsko-talijansko) tvrdog uveza, tiskano na 198 stranica, podi-

jeljeno na dijelove koji se odnose na povijest razglednice u svjetskom kontekstu, povijest razglednice u riječkom kontekstu, zbirku razglednica, značenje Fiume na području Austro-Ugarske potkraj 19. i početkom 20. st. te na deset riječkih kvartova koji su najčešći motivi na razglednicama i o kojima je napisan uvodni tekst o povijesti svakoga od njih.

Najveći broj razglednica zbirke 19. i 20. st. tiskan je na talijanskom jeziku te se nužnom pokazala suradnja sa Zajednicom Talijana u Rijeci, što je rezultiralo dvojezičnošću monografije. Građa je prezentirana na način da je svaki predmet prikazan kvalitetnom fotografijom te osnovnim metapodacima: nazivom predmeta, imenom autora, imenom grada u kojemu je tiskana, godinom tiska, tehnikom i materijalom, dimenzijama i inventarnim brojem. Za svaku od razglednica u katalogu objavljena je i tiskara u kojoj je nastala. Za razglednice na kojima tisk nije vidljiv atribucija je determinirana nizom drugih istraženih elemenata (boje, fonta, fotografa), čime su za određenu skupinu razglednica uspješno otkrivena imena dotad nepoznatih autora.

Katalog/monografija osmišljena je na način da, osim što prezentira razglednice, ujedno prezentira i kratke crtice iz riječke povijesti s kraja 19. i početka 20. st. U njoj su sadržani kratki tekstovi o nastanku pojedinih kvartova, kao i činjenice vezane za pojedine građevine, hotele, luku ili osobe, a donosi i kratke zanimljivosti poput one da je Mihanović napisao himnu upravo u Rijeci ili osvrt putopisaca tog doba vezane za Rijeku i sl. Takvim je pristupom ostvarena svojevrsna vješta komercijalizacija stručnog izdanja koja ga je učinila atraktivnijim te proširila krug osoba zainteresiranih za zbirku. Naime, upravo je građa te zbirke najtraženija od vanjskih korisnika, koji upućuju brojne zahtjeve za ustupanje digitalnih presnimki razglednica kao ilustrativnog materijala za svoje stručne tekstove ili različite publikacije, zbog čega su se izložba i katalog pokazali vrlo korisnima. Katalog/monografija privukla je veliku pozornost javnosti, što potvrđuje činjenica da su dvije trećine ukupne naklade od 500 primjeraka prodane već u prva dva mjeseca nakon objavljivanja. Uskoro se planira i ponovljeno izdanje te publikacije, što također potvrđuje veliku uspješnost projekta.

sl.12. Razglednica iz Zbirke razglednica Muzeja grada Rijeke

tim, osmišljavani su motivi markiranja grada i reklamiranja putem razglednice, što je to dovelo do popularizacije i markiranja Rijeke, u čemu je uloga razglednica nesporno velika.

U kontekstu popularnosti, brzine i praktičnosti slanja, razglednica je tada bila novo slikovno-komunikacijsko sredstvo koje je katkad u istom danu moglo stići od pošiljatelja do primatelja. Razglednica je danas pala u zaborav, zanimljiva je samo kolekcionarima, povjesničarima, urbanistima, konzervatorima, kartofilima, fotografima i onima koji vole zaviriti u prošlost. U vrtlogu ekspanzije društvenih mreža izgubljena je navika slanja razglednica, ali s istraživačkoga i dokumentarnog stajališta, stara je razglednica dobila novu, nezamjenjivu vrijednost. Na izložbi je napravljena korelacija nekadašnje razglednice s današnjim vremenom, odnosno usporedba tradicionalnoga poštanskog slanja razglednice sa slanjem e-razglednice, što je izložbu učinilo iznimno zanimljivom posjetiteljima. Danas je teško predočiti značenje razglednice na kraju 19. i početkom 20. st. Možda bi se mogla usporediti s onim što su danas *Instagram*, *Viber*, *Facebook*, *Snapchat* i sve ostale vrste virtualne komunikacije zajedno. Vodeći se upravo tom mišlju, za potrebe izložbe osmišljena je aplikaciju današnje e-razglednice koja je bila instalirana na dva *touch-screen* računala i smještena u prostoru Muzeja, putem koje su posjetitelji mogli uspoređivati današnju e-razglednicu s razglednicama starijim od sto godina te poslati svoju e-razglednicu. Ujedno, nizom radionica djeca su uspješno educirana za osmišljavanje razglednice i njihovo slanje.

Primljeno: 4. lipnja 2019.

EXHIBITION AND MONOGRAPHIC CATALOGUE "GREETINGS FROM RIJEKA / UN SALUTO DA FIUME"

From October 18 to December 14, 2018, Rijeka Municipal Museum showed an exhibition of Rijeka picture postcards from its holdings entitled *Greetings from Rijeka / Un saluto da Fiume*. This exhibition presented the museum's collection of picture postcards for the first time, and the public was shown 110 objects mainly from the period of what is called the golden age of printing picture postcards, divided into ten topics: Fiumara, Korzo, waterfront and wharfs, Jadranski square, panoramas, Sušak and Trsat, city *vedute*, famous buildings, the city park and hotels. The attractiveness of the exhibition was achieved not only by the exhibits themselves and the designer's approaches with the use of audio-visual materials – sound recordings, sound effects, sound backdrop) but also by the publication activity that was a part of the exhibition (monographic catalogue, poster, city light, invitation). The monographic catalogue was a bilingual (Croatian and Italian) hard-bound publication printed on 198 pages, divided into parts that relate to the history of the postcard in the world context, the history of the picture postcard in the Rijeka context, the Collection, the concept of Fiume in Austro-Hungary at the end of the 19th and the beginning of the 20th and the ten Rijeka neighbourhoods most often featured as motifs on picture postcards.